

เทศน์เช้า วันที่ ๖ เมษายน ๒๕๕๘

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมะเนาะ เราอุตส่าห์แสวงหากันนะ อุตส่าห์แสวงหาแสดงว่าเราเป็นคนมีสติปัญญา ไม่ปล่อยทิ้งชีวิตนี้ให้เร่ร่อน ถ้าชีวิตนี้เร่ร่อน คุณิ เขาเกิดมาทางโลก เขาว่าเขาจะหาความสุขกัน เขาประสบความสำเร็จทางโลกนะ ถ้าเขาประสบความสำเร็จทางโลก แต่เวลาเขาจะพลัดพราก เขาว่าแห้วทั้งนั้นแหละ

คำว่า “ว่าแห้ว” คุณิ สมัยโบราณวัฒนธรรมของเรา คนเฒ่าคนแก่ให้ไปวัดๆ เพราะไปวัดขึ้นมา คนเฒ่าคนแก่เขาก็เตรียมตัวของเขา เพราะพระพุทธศาสนาสอนเรื่องการเกิด การแก่ การเจ็บ การตาย การเวียนว่ายตายเกิด ถ้าเวียนว่ายตายเกิด เวลาเราจะพลัดพรากไป เราก็ต้องมีเสบียงของเราไป เราจะมีบุญกุศลของเราไปไง ถ้ามีบุญกุศลแล้วมันอบอุ่นหัวใจใจ แต่ถ้ามันมีแต่บาปอกุศล มันมีแต่ความว่าแห้ว มันมีแต่ความทุกข์ใจใจ ถ้ามีแต่ความทุกข์ใจ ถึงบอกว่าพุทธะ พุทธะคือผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน

คำว่า “ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน” มันต้องมีการฝึกฝน มันต้องมีการศึกษานะ ถ้าไม่มีการศึกษา มันหลับไหลใจ ใหม่ๆ ที่มีสติปัญญาอยู่อย่างนี้ คุณิ คือตาใส เห็นตา มองตาใสๆ แต่มันคือ มันคือเพราะอะไรละ เพราะมันไม่ได้ฝึกฝนในหัวใจมาไง ถ้ามันจะฝึกฝนในหัวใจมา วันนี้อันจักกรี วันสถาปนากการปกครอง ถ้ามีการปกครองขึ้นมา เราเป็นคนที่มีชนชาติ เรามีตัวตนของเราเนาะ ไปที่ไหนเราก็อบอุ่น เราก็ภูมิใจนะ คุณิ คนที่เขาไม่มีชาติ เขาอยู่ในประเทศใดก็แล้วแต่ ชนชาติของเขา เขาไม่มีชาติของเขา เขาอยู่ที่ไหนเขาอยู่ด้วยความไม่ภูมิใจ

เราก็เหมือนกัน เตี่ยอพยพมาเหมือนกัน เราก็มาอาศัยอยู่ แต่อาศัยอยู่ เราเกิดที่นี่ เราเกิดที่นี่ เราก็มีความภูมิใจว่าเรามีชาติของเรา มีชนชาติของเรา เห็นไหม มันมีความภูมิใจ คนเรามีความภูมิใจ ความเป็นอยู่ของเรามันต่างกันนะ กับคนที่อาศัยเขาอยู่ อาศัยเขาอยู่ อยู่ด้วยความไม่ภูมิใจหรอก แต่ถ้ามีความภูมิใจ ความภูมิใจเราก็มีความภูมิใจของเรา นี่พูดถึงความภูมิใจ

เราบอกว่า “อ้าว! อย่างนี้มันก็เป็นเรื่องประวัติศาสตร์ เรื่องโบราณไง สมัยปัจจุบันนี้ไม่มีพรหมแดน การค้าไม่มีพรหมแดน เศรษฐกิจไม่มีพรหมแดน”

อันนี้มันเรื่องธุรกิจการค้า การค้าหาสิ่งใดมาก็หามาเพื่อปัจจัยเครื่องอาศัยทั้งนั้นแหละ สิ่งนี้เป็นปัจจัยเครื่องอาศัยนะ แต่ความภูมิใจของเรา ความภูมิใจของเรา ถ้าเรามีตัวตนของเรา คุณตี มีการศึกษาระยะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ใครศึกษาละ บอกว่ามีความรู้มาก ๆ... คอมพิวเตอร์มันดีกว่า พระไตรปิฎกทุกสำนวนอยู่ในคอมพิวเตอร์ กดได้หมดแหละ แต่คอมพิวเตอร์มันเป็นเหล็ก มันเป็นวัตถุธาตุ มันไม่มีชีวิตจิตใจ มันไม่มีจิตใจ มันไม่ได้สิ่งใดใจ แต่คนของเรา เรามีความภูมิใจ เราภูมิใจในตัวเรา ภูมิใจในตัวเรา นี่หัวใจของเรา ถ้าภูมิใจในตัวเรา อะไรมีคุณค่าละ

มันก็โลกธรรม ๘ มีลาภเสื่อมลาภ มียศเสื่อมยศ ยศถาบรรดาศักดิ์มันมีคุณค่า ถ้ามีคุณค่าขึ้นมาแล้ว เวลาโลกธรรม ๘ มันบีบคั้นหัวใจ มันมีคุณค่าใหม่ละ ถ้ามีคุณค่า หัวใจของเรามีคุณค่ามากกว่า ถ้าหัวใจของเรามีคุณค่า เวลาเราภูมิใจนะ ตัวตนของเรา เราภูมิใจของเรา เลือดมันสูบฉีด แหม! มันพุ่งไปทั่วร่างกายเลย

แต่เวลาเราจะประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เวลาปฏิบัติขึ้นมา เราจะดูแลหัวใจของเรา ธรรมะเห็นไหม สังฆธรรม สังฆธรรมสอนถึง อุตตา หิ อุตตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน แต่ตน ในเมื่อเราเกิดมาเป็นสมมุติ เราเกิดมาในโลก มีชนชาติใช้ใหม่ ชาติก็คือประชาชน ประชาชนก็คือคนนั้นแหละ คนมันมาจากไหนละ

ถ้าทุกคนเป็นคนดีขึ้นมา ชาติมันก็มั่นคง แต่ถ้าประชาชนทุกคนเห็นแก่ตัวนะ ชาติมันจะอยู่ได้อย่างไรละ ต่างคนต่างมากัดกินในชาตินี้ แล้วชาตินี้มันจะมีอะไรมั่นคงละ แล้วถ้าเรามีจิตใจ เพราะเราเป็นคนดีในหัวใจใช้ใหม่ ถ้าคนดีหมายความว่ามีความเป็นสาธารณะ มันเอื้อเพื่อเอื้อแผ่ มองเห็นคนเป็นคน ถ้ามองเห็นคนเป็นคน คนมันก็เหมือนเรานี้แหละ เราก็ปรารถนาความสุข เกลียดความทุกข์ทุกคน ถ้าคนปรารถนาความสุข ความสุขของใครละ? ความสุขของโลกเขาจะ เขามีเครื่องรื่นเริง เขาก็มีความสุขของเขา

ความสุขของเรา ถ้าจิตเราสงบของเรา เรามีความสุขของเรา แล้วถ้ามีครูบาอาจารย์ของเรา ครูบาอาจารย์ของเราท่านวิปัสสนาของท่านไปแล้ว ท่านจะมีความสุขของท่าน ความสุขของท่านเพราะเหตุใด ความสุขของท่านเพราะท่านแก้ความลึกลับสงสัยของท่าน

ชีวิตนี้มาจากไหน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าย้อนไปอดีตชาติ ตั้งแต่อดีตชาติ เราเคยเป็นพระเวสสันดร จากพระเวสสันดรไป ๑๐ ชาติ แล้วจากนั้นไป ชีวิตนี้มาจากไหน เราเกิดมาจากไหน เกิดมาจากพ่อจากแม่ เกิดมาจากพ่อจากแม่ พี่น้องทำไมความคิดไม่เหมือนกัน เกิดจากพ่อจากแม่เดียวกัน พี่น้องก็ต้องคิดเหมือนกัน พี่น้องก็ต้องรักกัน มีความผูกพันกัน ทำไมพี่น้องคิดไม่เหมือนกันล่ะ คิดไม่เหมือนกันเพราะภพชาติมาแตกต่างกัน

แต่เวลาเกิดในปัจจุบันนี้ เราเสมอกันโดยการเกิดและการตาย เราเป็นญาติกันโดยธรรมนะ สิทธิเสรีภาพ เราเสมอภาคเลย เว้นไว้แต่ตายเร็วตายช้าเท่านั้นแหละ แต่เรามีสิทธิเสมอภาคเหมือนกันหมดเลย แต่ในหัวใจเรามันมีสิทธิเสรีภาพไม่หมดละ ถ้ามันไม่มีสิทธิเสรีภาพเพราะอะไร เพราะพญามารมันครอบงำอยู่ไง พญามารมันครอบงำ ไปศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ไปยึดนะ “อันนี้เป็นพุทธพจน์ อันนั้นไม่ใช่พุทธพจน์”

แต่ถ้าใครเข้าไปสู่สังขารความจริงแล้ว นั่นเป็นกิริยา ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนให้ทวนกระแสกลับมาที่ใจของตัวทั้งหมด ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนกลับมาที่ใจของเราละ ใครรู้คนอื่นเห็นใจของตัวได้ เห็นไหม เวลาเรามีความภูมิใจในตัวของเราเอง เรายังเลียดสูบฉีดเลย แต่ถ้าจิตของเรา เรากำหนดพุทธโธ เราใช้ปัญญาอบรมสมาธิเข้าไปสู่ความสงบระงับ เข้าไปสู่ใจของเราได้ เราจะรู้จักตัวเรา

ทุกคนจะสงสัยว่าเรคือใคร เรามาจากไหน ซึ่งไปสิ เราอยู่ตรงไหน ซึ่งไปสิ อวัยวะทั้งนั้นแหละ เวลาไปหาหมอ เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยก็ตัดทิ้ง เวลาซากศพตายแล้วไม่มีใครเอาไป ไปเผาไปที่เชิงตะกอน แล้วเราอยู่ไหนล่ะ

แต่พอจิตมันสงบแล้ว อ้อ! โอ้โฮ! เรามาอยู่ที่นี้ไง พอเราอยู่ที่นี้ละ

ถ้าจิตสงบแล้วถ้ามีอำนาจวาสนานะ เราย้อนกลับได้เลย เพราะตัวปฏิสนธิจิตมันเคยเกิดเคยตายมา พอเคยเกิดเคยตายมา มันถึงเป็นจิตนิสัย เพราะคนเคยเกิดเคยตายมา ทำสิ่งใดซ้ำๆ มา มันจะเป็นจิตเป็นนิสัยมา แล้วคนเรามันมีสิ่งใดที่ร่วมสร้างบุญกุศลมา หลวงตาท่านบอก ถ้าใครมีสายบุญสายกรรมกับเรา จะเชื่อฟังเรา จะฟังสิ่งใดมันฟังแล้วมันรี้นหู แต่คนถ้ามีอะไรขัดแย้งกันมา ฟังแล้วมันขัดหูใจ เวลาคนเจอหน้าใคร มันมองแล้วมันขัดหูขัดตาไปหมดเลย ทั้งๆ ที่ไม่เคยเจอกันเลย เจอกันครั้งแรกทำไมมันไม่พอใจเลย

ไม่พอใจ เห็นใหม่ มันมีเวรมีกรรมต่อกันมา ความรู้สึกมันสัมผัสได้ แต่เวลาทำความสงบของใจเข้ามา เราทำความสงบของใจเข้ามา ความสงบของใจเข้ามาที่นี้ เห็นใหม่ เวลาเราภูมิใจว่าเรามีตัวมีตน เรามีชนมีชาติใจ แต่เวลาจิตเราสงบเข้ามาแล้ว เวลาเข้าไปสู่ความสงบของใจ ถ้าใจมีความสุข ความสงบ ความระงับ สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี มันจะต้องแสวงหาสิ่งใดละ เราอาบเหงื่อต่างน้ำ เราหาสิ่งใดๆ มาก็เพื่อรักษาชีวิตนี้ไว้ มีปัจจัยเครื่องอาศัยเพื่อดำรงชีวิตนี้ไว้ แล้วก็ทุกข์ก็ยากกันว่าต้องการความมั่นคงของชีวิต ต้องการความมั่นคงของมัน

ความมั่นคงของชีวิต ปัจจัยเครื่องอาศัย อาศัยชั่วคราวเท่านั้นแหละ อาหารกินแต่ละมื้อๆ ต้องกินต่อเนื่องตลอดไป มันต้องหล่อเลี้ยงชีวิตตลอดไป เวลาจิตมันสงบเข้าไป มันต้องอาศัยอะไรละ มันแอบอิงอะไรละ จิตมันไม่พาดพิง ไม่แอบอิงอะไรเลย มันเป็นอิสระของมันนะ อิสระขึ้นไป ฤทธิชีไพรเขาสอนกันแบบนี้ แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนแบบนี้ แล้วมันคลายตัวออกมาได้ไง มันเป็นอนิจจังไง สิ่งใดเป็นอนิจจัง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา เวลามันสงบขึ้นมาก็อยากได้ อยากดี อยากเป็น อยากให้อยู่อย่างนั้นแหละ แล้วมันก็คลายตัวออกมา มันก็เป็นอนิจจัง มันแปรสภาพของมันไปไง แล้วสิ่งนี้มันได้มา ได้มาอย่างไร ได้มาเพราะมันมีเหตุมีปัจจัย เรามีสติ มีคำบริกรรมของเรา รักษาใจของเรา ใจมันบริกรรมพุทโธๆ พอมันบริกรรมไม่ได้ มันเป็นตัวของมันเองไง

แต่เวลามันคิดๆ มันพาดพิงถึงความรู้สึกนึกคิด มันคิดส่งออกไปข้างนอกใจ เวลาออกไปข้างนอกเก่งนัก เป็นนักวิทยาศาสตร์ โอ้โฮ! วิเคราะห์วิจัยเก่ง เก่งมากเลย แต่มันไม่เคยเห็นใจมันไม่รู้หรือว่ามันมาจากไหน

แต่พอมันสงบเข้ามามันเห็นตัวตนของมัน แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายกขึ้นสู่วิปัสสนา วิปัสสนามันเกิดภาวนามยปัญญา มันจะมหัศจรรย์มหาศาลเลย เพราะว่าคนไม่เคยเห็นภาวนามยปัญญาจะอธิบายถึงภาวนามยปัญญาไม่ได้ เขาจะอธิบายภาวนามยปัญญาด้วยการคันการเคา การคาดการหมาย ไม่เป็นความจริงเลย แล้วพอเป็นความจริงละ ความจริงเวลาจะเอามาตีแผ่ให้สังคมเขารู้ได้อย่างไร

สังคมเขาจะรู้ได้ ธรรมสภาจจุณา เอตมมฺงฺกฺลฺมฺตฺตมฺ ใง ใครมีความรู้ขนาดไหนก็พูดได้ขนาดนั้น แล้วคนที่เขาเคยผ่านมาแล้วเขาฟัง เขาเข้าใจใจ แต่คนที่ไม่เคยผ่านมา เขาฟังแล้วเขาก็

งๆ ใจ เขาง “ไอ้มันจะเป็นอย่างไร เป็นไปได้หรือ เป็นไปได้จริงหรือ” เพราะว่าเขาไม่เคยเห็นใจ

แต่เวลาเขาเคยเห็น แล้วมันเกิดมาจากไหนล่ะ? เกิดมาจากหัวใจของมนุษย์ใจ เกิดมาจากจิตใจ แล้วมันมหัศจรรย์ จิตมหัศจรรย์มาก แล้วสิ่งที่จะเข้าไปควบคุมมัน เข้าไปพิจารณา เข้าไปเพื่อชำระล้างหัวใจ มันยังสำคัญเข้าไปใหญ่เลย

“ศาสนาไหนไม่มีมรรค ศาสนานั้นไม่มีผล” เราก็มองกัน “สัมมาอาชีวะ เป็นคนดี หน้าที่การงานดีทุกอย่าง ดีหมดเลย เป็นคนดีสุดยอดเลย”...ตายเปล่า ก็ตายเหมือนกัน แต่ถ้ามันมีมรรค มีผลของมันขึ้นมา ความดีอันนั้นเป็นความดีของใคร ความดีเป็นความดีในใจที่เอามาตีแผ่ให้ใครเห็นไม่ได้ แต่ผู้รู้เขารู้ได้ ถ้าผู้รู้เขารู้ได้ นี่สังขาร

การปกครอง ความมั่นคงใจ ความมั่นคง เห็นไหม ศาสนจักร อาณาจักร ถ้าอาณาจักรมั่นคง ศาสนจักรมันก็ร่มเย็นเป็นสุข สมณะชีพรามณ์เขาได้บำเพ็ญเพียรภาวนา บำเพ็ญเพียรภาวนาเพื่อความร่มเย็นเป็นสุข ความร่มเย็นเป็นสุขเพื่อสังคัมร่มเย็นเป็นสุข ถ้ามันร่มเย็นเป็นสุข ร่มเย็นเป็นสุขจากในหัวใจ มีอำนาจวาสนา สมณะชีพรามณ์ ผู้ที่มีศีล ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล ฤดูกาลมันสมดุลไปหมด ข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ แล้วเพื่อแผ่เจือจางกันนะ แต่ถ้ามันอยากได้เป็นของมันคนเดียว มันก็กตุนนะ ฤดูกาลมันก็ไปไม่ได้แล้ว เพราะสภาวะแวดล้อมมันเปลี่ยนแปลง เห็นไหม ความโลก ความอยากได้ ความยึดมั่นถือมั่นจะเอาไว้เป็นของตัวเอง ทั้งหมด มันทำให้ทุกอย่างเสียหายไปหมดเลย

แต่ถ้าสมณะชีพรามณ์มีศีลมีธรรม พวกเรามีศีลมีธรรม มีใจเมตตา เพื่อแผ่เจือจางกัน มีน้ำใจต่อกัน ทุกคนมีความร่มเย็นเป็นสุข สภาวะแวดล้อมมันก็ดี ฤดูกาลมันก็สมควรของมันไปนี่ไง ถ้ามันดี มันดีจากไหนล่ะ? มันดีจากภายใน ทุกคนมันจะดี เราก็บอก “โอ๊ย! เราจะช่วยเหลือเจือจางข้างนอก อู้อู! ช่วยเหลือเจือจางกัน” ช่วยเหลือเจือจางมันก็น้ำใจ ถ้าใจมันไม่คิด ไม่เพื่อแผ่ ไม่มีหรอก เว้นไว้แต่เขาสร้างภาพกันเท่านั้นแหละ

แต่ถ้าเป็นความจริงนะ หลวงตาท่านพูดเองบอกว่า ถ้าท่านมีนะ ท่านจะไม่ทำให้ใครเดือดร้อนเลย ท่านจะเจือจางของท่าน แต่ที่นี่มันเป็นสังขะ เราเป็นนักบวช มันไม่มีอาชีวะ มันจะมีอะไร มันไม่มีหรอก มันมีแต่หัวใจ มีแต่น้ำใจ ถ้ามีน้ำใจแล้วมันก็พูดเพื่อแผ่เพื่อให้คนอื่นเขาช่วยเหลือเจือจางกัน

“ช่วยเหลือเจือจางกัน อ้าว! สมณะช่วยเจือจางกันก่อนสิ อ้าว! สมณะไม่เจือจางกันแล้ว ใครจะมาเจือจางล่ะ สอนให้คนอื่นเจือจางกัน แล้วตัวเองกักคุณไว้หมดเลย แล้วเอาอะไรไปเจือจางเขาล่ะ”

ถ้าหัวใจมันเจือจาง มันเปิดโล่งตั้งแต่ในใจ สิ่งใดที่มีมันเป็นของสาธารณะ เป็นของหมู่คณะ เป็นของสงฆ์ เจือจางกันตลอด ใครมีน้ำใจนะ ใครมีน้ำใจต่อกัน น้ำใจมันรู้ คนอยู่ข้างเคียงกัน คนอยู่ใกล้กันมันจะรู้ว่ามันมีน้ำใจจริงจากน้ำใจนั้น หรือมันเป็นการสร้างภาพ สร้างภาพนะ สร้างภาพนี้จากกิเลสทั้งนั้นนะ แต่ถ้าเป็นน้ำใจจริงนะ มันมีเท่าไรก็เท่านั้นแหละ มันมีเท่าไรก็เท่านั้น ไม่ไปเอาสิ่งที่โลกเขาอยากมีอยากเป็นกันเพื่อมาเจือจางกัน ถ้าอย่างนั้นแล้วมันก็เป็นเรื่องโลกๆ เรื่องโลกๆ มันเป็นเรื่องสมมุติ มันเป็นเรื่องการสร้างภาพ มันไม่เป็นความจริง ถ้าเป็นความจริง หัวใจมันสละหมดแล้วก็คือจบ แล้วมีอะไรมันก็เท่านั้น มันไปหมดแหละ นี่พูดถึงใจที่เป็นธรรม ใจเป็นธรรมต้องเป็นจากภายใน ถ้าเป็นจากภายในมันจะมีคุณค่า

จากคนที่มียศกยภาพสูงส่งมาก ศักยภาพสูงส่งมาก เห็นแล้วมียศกยภาพมาก ผู้ที่มีอำนาจวาสนาบารมี แต่เวลาเราประพฤติปฏิบัติเข้าไปแล้วมันทำลายอวิชา ทำลายตัวตนในใจหมดเลย มันกลับไปสู่สามัญ สูงสุดสู่สามัญ หัวใจที่สูงสุด หัวใจที่สู่สามัญ หัวใจที่กลับไปสู่สังขาร มันมีคุณค่ามากเลย แต่ทางโลกมองไม่เห็นคุณค่ามันเลย ไม่เห็นคุณค่าเพราะอะไร เพราะมันไม่มียศถาบรรดาศักดิ์

ยศถาบรรดาศักดิ์นั้นมันจะได้มา ได้มาด้วยความเป็นจริงนะ ด้วยความเคารพบูชาของสังคม มันสูงส่งกว่านี้เยอะมากเลย มันสูงส่งกว่านี้เยอะมากเพราะอะไร เพราะมันนั่งอยู่ในหัวใจ ถ้าคนไปนั่งอยู่ในหัวใจ นั่งอยู่ในหัวใจของเขา ฉะนั้น ครูบาอาจารย์ที่ท่านเป็นธรรมถึงบอกว่าจะให้เอาใจของเขาไว้ในใจของเขา อย่าเอาใจของเราไปฝากไว้กับคนอื่น

อย่าเพิ่งเชื่อใคร อย่าให้ใครหลอก อย่าเพิ่งคาดหมายอะไร ใช้เวลาพิสูจน์ก่อน กาลามสูตร ต้องพิสูจน์กันก่อน พิสูจน์แล้วว่าจริงหรือไม่จริง เวลาอยู่ด้วยกัน คิดจะรู้ได้ต่อเมื่ออยู่ด้วยกัน ธรรมะจะรู้ได้ตอนพูด ใครอ้าปากเท่าไรก็หัวใจมีเท่านั้นแหละ ถ้ามันมีประโยชน์ทับซ้อนในใจ พูดสิ่งใดพอจบแล้ว “อาตมายังขาดไอนั้นอีกอย่างหนึ่ง” พอพูดจบแล้วมันก็ไปลงสู่ผลประโยชน์ มันนั่นล่ะ ถ้ามันมีผลประโยชน์ทับซ้อน

แต่ถ้าไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนนะ อะไรมีคุณค่า ธรรมมีคุณค่ามากที่สุดแล้ว สิ่งใดมันเป็นเครื่องอาศัยเท่านั้นแหละ ทีนี้คำว่า “อาศัย” อาศัยมันก็ต้องมีผู้ที่มีปัญญา คุณิ คุณุค ถ้าครูบาอาจารย์ถ้าเป็นศีลเป็นธรรม วัคนั้นสงบร่มเย็น แต่ถ้าครูบาอาจารย์ท่านไม่เป็นธรรมนะ วัคนั้นแบ่งฝักแบ่งฝ่าย แบ่งพรรคแบ่งพวก แล้วพวกเอ็งพวกข้า พวกข้าสุขสบาย พวกเอ็งนุ่น อยู่ห่างๆ

นี่เข้าไปที่ไหนมันเห็นหมดแหละ เราต้องพิสูจน์ก่อน อย่าเพิ่งเชื่อๆ ใจ

แต่ถ้าวัดไหนถ้าเป็นธรรมๆ นะ เป็นธรรมแล้วมันต้องเสมอภาคกัน คำว่า “เสมอภาค” นะ คนเรามันจะมีมุมมองแตกต่างกัน เขาจะมีความเห็นอย่างไรมันเป็นของเขา แต่ถ้าเขาประพฤติปฏิบัติเข้าไปแล้ว เพราะเข้าไปสู่สัมมาสมาธิ เข้าไปสู่หัวใจอันเดียวกัน

ถ้าเข้าไปสู่หัวใจอันเดียวกัน ถ้ามันยกขึ้นวิปัสสนา มรรคมีมาตรฐานเดียว มาตรฐานของอริยสัจ มาตรฐานของมรรค มันเป็นอันเดียวกัน ถ้ามาตรฐานอันเดียวกัน จะมาแนวทางไหน จะปฏิบัติอย่างไรแล้วมันเป็นอันเดียวกัน มันมีมาตรฐานเดียว มาตรฐานของอริยสัจ มาตรฐานของสัจจะความจริง แต่จริตนิสัยมันมาแตกต่างหลากหลาย ถ้าแตกต่างหลากหลายนะ ยกให้กับจริตของเขา ถ้าจริตของเขาเป็นอย่างนั้น ยกให้จริตของเขา แต่เราต้องพยายามทำเข้ามาเพื่อสู่มรรคสู่ผล

มรรคผลเป็นของใครล่ะ? ก็เป็นของใจดวงนั้น ใจดวงนั้นที่ปรารถนา ใจดวงนั้นที่ปรารถนาความสุข เราปรารถนาความสุข เกลียดความทุกข์นะ แล้วความสุขทางโลกก็อย่างหนึ่ง ความสุขทางโลก เราคิดว่าเป็นความสุขๆ มันเป็นความสุขเพราะว่ากิเลสมันหลอก ถ้ามันได้มาก็สมความปรารถนาว่ามีความสุข แต่มันได้ซ้ำได้ซากมันก็เบื่อ

แต่ถ้าเป็นสมาธิมันไม่เบื่อนะ อยากได้ แล้วอยากเป็นอย่างนั้นจริงๆ แล้วถ้ามีวิปัสสนา มีปัญญานะ โอ๊ย! เวลาปัญญามันเกิดนะ ภาวนามยปัญญามันเกิดนะ มันมหัศจรรย์ มรรคมันเคลื่อน เวลามรรคมันเคลื่อน สติชอบ ปัญญาชอบ ความเพียรชอบ ระลึกชอบ ปัญญาชอบ มันหมุน ความสมดุลของมัน คุณิ ความที่สมดุล ความที่ละเอียดอ่อน เราเห็นแล้วเราทิ้งมากนะ งานศิลปะที่มันลงตัว โอ้โฮ! เห็นแล้วมันสวยมาก นั่นคนสร้างขึ้นมา แต่เวลามรรคเราเกิดขึ้นมา มันเป็นปัจเจกตั้ง มันอยู่กลางหัวใจของเรา เวลามรรคมันหมุนนะ แล้วมันหมุนบ่อยครั้งเข้า เวลามันละเอียดลึกซึ้งเข้าไป เหมือนน้ำป่าที่มันรุนแรงที่มันดาโถมใส่กิเลส เราเป็นคนเผชิญหน้า เราเป็น

คนเห็นเลย เวลากิเลสมันเข้มแข็งขึ้นมา มันนั่งอยู่กลางหัวใจ เวลาสังขารมันเข้มแข็งกว่า มัน
ปิดกิเลสทั้งหมดเลย แล้วมันอยู่กลางหัวใจ อันนี้ระหว่างกิเลสกับธรรมมันต่อสู้กันกลางหัวใจ

เวลามันพิจารณาซ้ำๆ ซากๆ เวลามันขาด เวลาขาด หัวใจทำลายอันนั้นเลย มันไม่มีที่นั่น
ไม่มีอะไรที่รองรับ ไม่มีสิ่งใดๆ เลย แต่มี มีสังขาร มีความจริง มีความรู้แจ้ง เห็นไหม สูงสุดคู่
สามัญ เราทำบุญกุศลก็เพื่ออามิส เราทำเพื่อบุญกุศล แต่เวลาจริงๆ แล้ว เวลาปฏิบัติเข้าไปแล้ว
สูงสุดคู่สามัญ สละทิ้ง กายทิ้งทั้งหมด แล้วมันจะประเสริฐ จิตเดิมแท้นี้ส่องใส จิตเดิมแท้หมอง
ไปด้วยอุปกิเลส จิตเดิมแท้นี้ส่องใส จิตเดิมแท้นี้เป็นผู้ข้ามพ้นกิเลส เอวัง